

IRIMIA

REVISTA MENSUAL
DE CRENTE GALEGOS
ANO XLI
Nº 1033
De decembro de 2021 a
xaneiro de 2022
Benia quen constrúe
a paz!

Fe e rebeldía: A memoria Moncho Valcarce Festa do Lume 2022

A foto que fala

Parlamento galego.
40 anos

O trasno

Daniel López Muñoz

Os marcos cambiados

E foi Francisco e cambioulles os marcos de sitio. E a dereita política e sociolóxica española quedou descolocada. Primeiro, en silencio desconcertado; despois, con envelenadas murmurações, e moi logo, en aberto desafío. Non é de estrañar. Por iso eles e elas saltaron coma un resorte cando Francisco falou da acollida e integración de inmigrantes ilegais, cando o fixo a favor dun ingreso mínimo vital para as familias sen recursos ou cando pediu perdón histórico polas barbaridades da conquista de América coa complicidade da Igrexa. Porque téñeno clarísimo: o catolicismo é seu. E o fundador do cristianismo en Galilea foi algo así como un conquistador con superpoderes, de vida vitoriosa e regalada en zonas exclusivas do club de lates de Xerusalén (co seu pantalán privado no mar de Galilea), onde adoitaba xantar coa elite xudía do Sanedrín, a academia de hebreos ilustres e os gobernadores de César Augusto en Oriente Medio. Un home como hai que ser, muchomacho, afeccionado aos apedramentos das mulleres de mala vida, partidario de mandar os leprosos a campos de concentración, martelo de herexes samaritanos e desprezativo

cos mariñeiros, artesáns e chusma corrente en xeral. Un tío de dereitas dos de sempre, sen complexos nin choromicadas.

“Inacceptable”, berraron... “Maniqueo!”. “Peronista!”. “Intruso!” E, mesmo... “ciudadano Bergoglio”. Agggg! E nos ultraconciliábulo, esquecendo a Murphy e as súas leis, xurdía a pregunta: Pode a cousa ir a peor?

E entón apareceu Iolanda: E si, foi a peor.

Claro que a audiencia de Iolanda con Francisco ten abondo de escaparate! Pero que político –quitada esa dereita racista de mantilla, peineta e “morte ao mena”– non agradecería esa imaxe cun papa que aposta por unha sociedade compasiva e unha economía do ben común, que di que “un diálogo aberto, libre de prexuízos” entre cristiáns e ateos é “necesario e precioso”; que denuncia o abuso das grandes corporacións contra as maiorías popu-

lares desposuídas? E que ministra de Emprego –desde a democracia cristiá até o comunismo– non procuraría ese encontro despois da defensa que Francisco fai na *Fratelli Tutti* do traballo digno e humanizador?

Boas fontes que beben en fontes boas dinme que Iolanda leu e cita a encíclica papal. E algo debe resoarlle aló no fondo da súa experiencia moza naquel Ferrol obreiro militante con aqueles cregos que anticiparon coas súas vidas, multas e condenas as ideas de Francisco.

A esquerda nunca debeu deixar o cristianismo primixenio nas mans da dereita e o fascismo. Iso é o orixinal desta historia.

A desproporción entre un AVE que pon Madrid a dúas horas e 15 minutos de Ourense e un tren decimonónico e escaso en frecuencias que pon Ourense con Lugo en 1 hora e 50 minutos (isto é: vinte e cinco minutos de diferenza) resulta ben reveladora do modelo escollido, das prioridades, da “idea de Galicia” que había nos planificadores e grupos de presión –comezando polo maior grupo de comunicación de Galicia–.

E non hai que ir á Galicia interior, pois na que se supón desenvolvida fachada atlántica hai ben tempo que, por exemplo, a Plataforma en Defensa do Tren A Coruña e As Mariñas vén denunciando o sacrificio das liñas férreas de proximidade no altar do AVE porque, tal e como din e como resulta bastante obvio, “é máis importante poder usar o tren todos os días para ir ao traballo, aos centros de estudos ou para o ocio ca poder chegar a Madrid en 4 horas. Vir do Burgo ao centro é máis útil para a maioría da xente ca ir a Madrid en 4 horas”.

En toda Galicia houbo voces. Como as do Sindicato Labrego Galego e as da *Coordinadora Galega polo Tren Público Social e Sostible*, co seu slogan preciso: “*Por un tren que vertebre o territorio e arrefría o planeta*”. Durante máis dunha década, a febril carreira de discursos a prol do AVE non deixou escoitar as voces da sensatez. O AVE leva o 70 % do investimento ferroviario para só un 4 % de persoas que usan o tren. As estacións intermedias que poderían vertebrar o país foron esmorecendo por falta de investimento e de visión de futuro. Baleirar o territorio é exactamente iso: facelo invivible.

Efectivamente, o futuro dunha mobilidade sustentable e vertebradora en Galicia debería pasar polo tren convencional e moderno. O coche eléctrico podería ser, en todo caso, un complemento dunha axeitada rede de proximidade. Como lembraba recentemente a primeira das plataformas citadas, a propia industria automobilística -Volvo, concretamente- indica que son necesarios 200 000 quilómetros percorridos para que un coche eléctrico compense as emisións de CO₂ que se xeraron na súa fabricación. Hai que recuperar o tren, o que precisa a xente do común e non só o que se axusta ás necesidades viaxeiras dos executivos de Inditex.

Pero para ter un plan de vertebración, de integración e mobilidade sustentable e climaticamente neutra dun país, hai que ter conciencia de país, cómpre soñar a Galicia que queremos, que é algo máis e diferente ao meritorio traballo de xestionar un orzamento anual practicamente igual ao do ano anterior.

**Durante décadas,
a febril carreira de
discursos a prol do
AVE enxordeceron
as voces da sensatez**

Diabólica confusión

A lectura, interpretación e aplicación ultraliberal da Constitución española, que se impuxo após o 23F de 1981, conduce fatalmente, primeiro, á irrelevancia da carta magna e, deseguido, á súa abolición. De momento estamos na etapa da irrelevancia, como se demostra cada 6 de decembro. O groso da sociedade española vén estando ausente desta celebración, pero na última, mesmo unha boa parte, se non a maioría, dos deputados e deputadas pasaron da súa conmemoración.

Aquel consenso, merecidamente gabaído, que evitou en parte a violencia na transición —porque violencia houbo— non deu erradicado das entrañas do novo réxime o xene franquista. Xene que facilitou o esquecemento sistémático dos contidos e dereitos máis sociais e solidarios da Constitución e alentou a súa lectura e aplicación máis reaccionaria e neoliberal. Así, agochada no bandullo do PP, foi posible a supervivencia do neofranquismo e da extrema dereita e a súa posterior eclosión. De aí vén, así mesmo, ese sentido patrimonial que as dereitas extremas españolas exhiben cando, de modo enfático e compulsivo, din defender a Constitución. Mais o que fan é sacralizar a interpretación máis reaccionaria da carta magna.

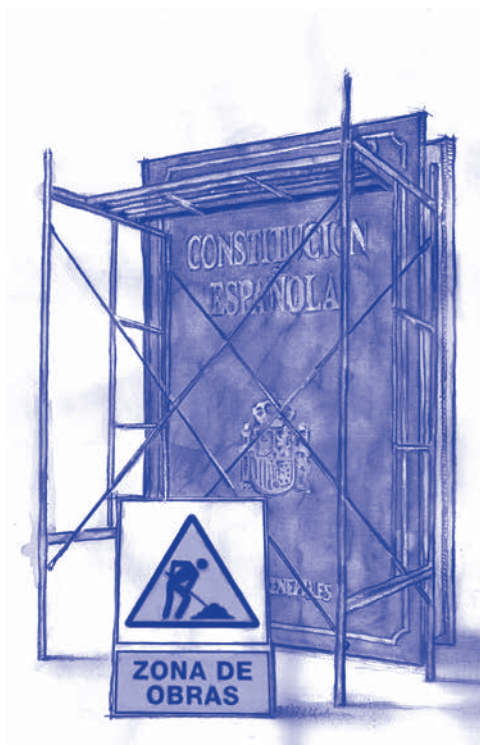
Isto explica a desafección crecente da cidadanía fronte ao texto constitucional que, en realidade, para pouco lles serve. Como tamén explica que os demócratas deste país sexan quen coidan necesaria a reforma da Constitución

para lograr a súa supervivencia, a súa completa virtualidade e a imprescindible destrución do seu xene franquista que, evidentemente, aniña no mesmo vértice do sistema: a coroa.

Son as dereitas extremas deste país as que, reclamándose hoxe «únicos constitucionalistas», traballan na desvalorización e desprestixio da Constitución por inservible para as maiorías sociais, o que, no caso de accederen ao poder, serviríalles mesmo para derrogala desde o primeiro minuto.

Pola contra, os alcumados de «anticonstitucionalistas» son os que obxectivamente tratan de garantir a supervivencia da lei fundamental, adaptándoa ás necesidades das novas xeracións, facéndoa socialmente útil, necesaria e, polo mesmo, prestixiada; procurando a súa completa lectura e aplicación e liberándoa do xene franquista, que a corrompe e empurra irremediabilmente á morte.

Velaí por que nos está resultando tan confuso o debate sobre a reforma da Constitución en España. Confusión diabólica promovida e alentada pola maior parte da armazón mediática española, que non dubida en comprar a mercadoría podre que cultivan e ofrecen as dereitas extremas e tratar de vendérola.

Son as dereitas
extremas deste
país as que
traballan na
desvalorización
e desprestixio da
Constitución

...pero a vaquiña polo que vale

Tino Santiago

IRIA

Outro ano impaciente

Este 2022 acabado de nacer estaba destinado a ser un ano politicamente tranquilo. O calendario electoral tíñalle reservado o inhabitual papel de ser un ano sen eleccións. Un ano algo cachazudo logo das eleccións en Galicia e no País Vasco no 2020 e dos inesperados comicios en Madrid este mesmo ano. Mesmo se prognosticaba que fose algo pousón, sobre todo en comparación co que se espera do 2023, ano impaciente e bravo, no que terá lugar o 'superdomingo' no que van coincidir as municipais e a maioría das eleccións autonómicas e, poñéndolle o ramo, no outono, as 'Xerais'. En Galicia o 2022 debería ser ano especialmente calmo. As autonómicas non tocan ata o 2024 e a hiperactividade madrileña, ata co novo tren rapidísimo, segue chegando algo amortuxada. Pero non vai ser así.

O presidente de Castela e León, o popular Alfonso Fernández Mañueco, dissolveu as Cortes rexionais e a ninguén lle estrañaría que nun meses poida pasar o mesmo en Andalucía. Mañueco adianta as eleccións por motivos partidistas, vaille ben ao seu xefe Pablo Casado e a el mesmo. É algo legal, pero non moi presentable cando estamos no medio dunha nova vaga da Covid, empezan a chegar os fondos europeos e tiña unha razoable maioría.

Parafraseando a 'El último de la fila': Cando a polarización, o todo vale, entra pola porta, as primeiras vítimas son as institucións e as boas prácticas democráticas saen pola ventá.

O 2022 podía ser, en Galicia, senón apracible, polo menos politicamente repousado e moi interesante para o observador político. No papel era un ano para ir vendo como os partidos afiaban as estratexias de cara ás municipais, como melloraban os seus relatos de país, mesmo podía ser un ano dalgún acordo transversal de certo calado, pois a campaña galega aínda queda para o 2024.

Sería o ano no que poderíamos ver como Ana Pontón concreta a folla de ruta para ampliar a base do nacionalismo, non sen escollos internos e externos. O ano no que Valentín González Formoso empezase a debullar como se lle pode facer oposición a Feijóo desde fóra do Parlamento (e mesmo para ver se Gonzalo Caballero persevera no seu 'harakiri' político). E no PPdeG sería o ano no que intentaríamos albiscar como fai para ser competitivo nas cidades do país, procurar saber dos movementos nas organizacións locais sen que nolos tapase a manta de Feijóo, que todo o cobre.

Estas cousas van pasar, pero moito me temo que quedarán nun segundo plano. Andaremos enguedellados en grandes discusións sobre grandes palabras e pouco tempo se lle dedicará á 'vaquiña' que dá título á sección, e máis nos valía.

Prognosticábase un ano algo pousón en comparación co que se espera do 2023

O peto do Santo Antón

Voto unha ollada a algunha das páxinas webs de distintas dioceses por ver coma vai iso do Sínodo. Logo de moito mirar caio na conta dun detalle: as fotografías. Ben sabemos aquilo de que unha imaxe vale máis que mil palabras...nestas páxinas diocesanas máis do 90% das fotografías pertencen a cregos: sotanas, alzacuellos, faxines, mitras e demais capisallos... apenas aparecen fotografías de leigos. Da a impresión de que iso é a Igrexa. Entendo que non é un traballo doado o da comunicación nas redes, e admiro o esforzo de quen se pon ao fronte. Penso que a causa non é un fervoroso clericalismo dos redactores. Preocúpame máis que responda a unha realidade, que esa sexa a realidade da nosa Igrexa. Confronto con páxinas de países onde o clero é minoría. Cambia o conto: equipos de catequistas, voluntarios, asembleas, axentes de pastoral, accións sociais. Contadas veces aparece un cura, un frade, unha monxa, voceiros leigos que falan no nome da comunidade nos medios de comunicación...

Pode parecer que non ten importancia. Ten moita! Se imos cara unha igrexa sinodal haberá que comezar demostrando que cremos nela e que na foto aparezan os que tamén son igrexa, anque vistan de paisano. Unha imaxe vale máis que mil sermones.

O CARRABOXO por XOSÉ LOIS

O peto común

Teresa Souto Loirta

IRIMIA

Bo Nadal a todas, sempre se desexa cheo de paz e amor, unha realidade de desexo, paz nos corazóns, paz cunha mesma e paz coas demais, e amor propio e amor para repartir e compartir. As cidades éñense de luces e a luz máis importante non é a da rúa, a luz importante é a do fogar, é a da amizade, é a luz interior. Xente camiñando cara ao encendido de luces, para estar preto, para sacar boas fotos, para ver a árbore case máis alta, o alumbrado de cores, e camiñan pola beirarrúa, escoitando as panxoliñas, sobre todo as inglesas, que deben ser máis populares, e senten que o Nadal os enche, o que nos enche é o capitalismo navideño! Somos a cidade con máis luces navideñas! E a xente corre a pasear, vaia, a andar apertados, por un corredor marcado, somos rabaño. E o espírito navideño queda en alumbrados, luces, panxoliñas inglesas, noiras, agasallos, e seguramente tamén nun menú especial navideño do McAuto ou Burguer Queen, con nome moi comprensible como Merry Christmas Supreme American Cheese Burguer.

En resumo, moi feliz
Nadal real, cheo de amor
e de paz de verdade.

Rumores de esperanza

Xan Guillén

Para que algo cambie é necesario que comece a moverse. Estamos tomando conciencia dun asunto que nos debería preocupar e que habitualmente ocultabamos. Trátase da saúde mental.

Durante moito tempo falar de enfermidades mentais era un tabú. Aínda agora ocúltanse e empréganse moitos eufemismos para evitar falar delas. Dicir que alguén estaba a tratamento psiquiátrico era como recoñecer que estaba tolo. Porén, todo o mundo sabe que ese tipo de enfermidades son moi habituais e mesmo chegan a ser mortais.

De todos os xeitos, estou seguro de que coñeces alguén que está ou estivo a tratamento por algunha enfermidade deste tipo. Estar de baixa por depresión, tomar medicación pola ansiedade ou incluso bipolaridade ou esquizofrenia están nesa lista de enfermidades que cada vez máis nos preocupan.

É importante que se fale delas e que se fale moito. Que se recoñeza a súa existencia en persoas concretas e que quen precise poida pedir axuda sen ser marcado por un estigma. Debemos ter a seguridade de pedir axuda, recibila e ser comprendidos. Oxalá as nosas autoridades tomen nota e invistan tamén neste campo da saúde.

ASKWAR HILONGA puido ir á escola secundaria grazas ao apoio da súa veciñanza en Gongali, Tanzania. Máis tarde conseguiu traballo para pagar os seus estudos e foi becado para ir á universidade. Hoxe, este enxeñeiro químico dirixe unha empresa para comercializar un produto que el mesmo deseñou para limpar a auga e facela apta para o consumo humano, un problema que afecta a centos de miles de persoas en África. Ademais, está a traballar en proxectos de enerxía solar e biocombustibles.

Segundo un informe elaborado polo centro de estudos francés “World Inequality Lab”, en España o 10% das persoas máis ricas atesouran o 34,5% dos ingresos xerados polo traballo e o capital, namentres un 50% da poboación só dispón do 21% das rendas globais. Canto ao patrimonio, ese 10% acapara o 57,6% (e só o 1% case a cuarta parte). A crecente **DESIGUALDADE** débese ás rendas do capital e ás carencias do sistema tributario español, incapaz de cumprir axeitadamente a súa función redistributiva.

As traballadoras galegas do Servizo de Axuda no Fogar, SAF, estanse a mobilizar para mellorar as súas condicións de traballo.

A PLATAFORMA SAF GALICIA loita para modificar un convenio que consideran obsoleto e desactualizado e do que denuncian o seu reiterado incumprimento polas empresas titulares, ao tempo que propoñen a municipalización deste servizo. O sector non conseguiu que as baixas por Covid sexan consideradas baixas laborais, malia ser o segundo sector máis afectado pola pandemia.

SABELA NÚÑEZ, mestra de matemáticas na Pontenova, recibiu unha chamada da Xunta de Galicia na que a reprendían por dar as súas clases en galego e non en castelán. Ela, fronte a posición da administración, que se basea no “mantemento do equilibrio lingüístico entre as linguas”, razoa que o 100% do seu alumnado é galegofalante, que a oposición que aprobou hai 28 anos é para ser mestra en Galicia e que, ademais, cada inicio de curso consensúa este tema co seu alumnado.

A avoa de **VALENTINA** aseguroulle que se os vermes consiguen converterse en bolboretas nada é imposible, así que se quere ser trapecionista o síndrome de Down que ten non llo vai impedir, como ela pensa. Tamén lle dí que non debemos perder a ilusión nin as ganas de aprender, namentres persigue o seu soño de ser directora de orquestra. Esta película de animación, dirixida e producida por Chelo Loureiro, estreouse en distintas salas do país e prevese emitir na TVG e nas plataformas dixitais.

GABRIEL BORIC superou na segunda volta das eleccións presidenciais de Chile ao candidato da extrema dereita e será o novo presidente do país. Entre os 53 cambios concretos que recolle no seu programa, atópanse a creación dun sistema público de pensións que substitúa ao actual (privado), o incremento do salario mínimo, a redución da xornada laboral a 40 horas semanais, o plan para diminuír o prezo da vivenda, así como medidas ambientais, fiscais, sanitarias e de protección de colectivos en risco.

No medio da crise leiteira que vive Galicia, outros 70 postos de traballo vanse perder por mor do cese de actividade da empresa **Tegestacín** en Outeiro de Rei. A empresa xa fora denunciada en xullo por impagos ás gandeiras de entre dous e catro meses, e mesmo conta con directivos que xestionaron con anterioridade outras lácteas con débedas ao sector. Con todo, Tegestacín recibiu axudas da Consellería de Medio Rural, motivo polo que os sindicatos reclaman a súa incompatibilidade cos impagos.

Galicia pechou o ano 2021 cunha poboación de **2.691.213** persoas, un -0,27% que o mesmo período do ano anterior. O número de galegas e galegos emigrantes incrementouse en 2021 nun 3,19% (3.656 persoas), namentres a poboación inmigrante baixou notablemente: 6.548 persoas, un 52,11% menos que no ano 2020. Esta tendencia e o envellecemento da poboación non semella que vaian cambiar de rumbo nos vindeiros anos.

Brazolinda, o gozo de xogar en galego

Brazolinda é un proxecto de deseño e fabricación de xogos de mesa en galego, pensados para o xogo conxunto de grandes e pequenos e para axudar a desenvolver a capacidade de observación, comunicación, razoamento... . Interesou moito a súa recente presentación nos XXIII Encontros de Normalización Lingüística no Consello da Cultura Galega, que tiveron por título “Desde o berce: a transmisión interxeracional da lingua galega”. Conversamos con Irimia Fernández Álvarez, creadora desta aventura, quen non se chama Irimia por casualidade.

Sabes? O teu nome resúltanos familiar. Coñeces a revista Irimia?

Pois si. De feito estivo sempre presente na miña infancia, pois antes incluso de que soubese ler xa a recibía na casa. Eu estaba afeita a que ninguén entendese o meu nome á primeira, tiña que repetir como me chamaba un mundo de veces e, normalmente, ninguén se lembraba do meu nome. Por iso podedes imaxinar o que supoñía para min recibir na casa aquela revista que se chamaba coma min e que, ademais, chegaba á casa ao meu nome. Sendo tan pequena era o único correo que recibía e, para min, era un tesouro que gardei con moito cariño; as azuis, as negras, as que viñan con plástico, as que viñan con papel, as que chegaban estiradas, a que viñan dobradas...

Por outra banda, sempre lle tiven un cariño inmenso a Pepe Chao. El foi quen me bautizou no Pedregal de Irimia, coas primeiras augas do Pai Miño, e seguiu estando sempre presente na miña vida. De feito moitas veces, sendo eu adolescente, cruzabámonos pola rúa indo eu cos meus amigos e Chao sempre lles dicía: “Ela é a miña filla”. Os meus amigos non comprendían aquilo, pois coñecían ao meu pai, pero a min emocionábame escoitallo

dicir porque facía ver que o cariño era mutuo.

Fálanos do inicio desta iniciativa que chamades Brazolinda

A min sempre me gustou moito xogar a xogos de mesa e é unha paixón que comparto co meu irmán maior, Brais. Xogabamos moito de nenos e seguimos a facelo a día de hoxe. Por iso, cando naceron os meus tres fillos quixen introducilos nese mundo, que

As familias galegofalantes teñen dereito a ter material ao seu alcance para “criar en galego”

educativamente me parece magnífico, pero non atopei no mercado xogos que me gustasen para eles. E como tiña moitas ideas e sabía que e como quería que aprendesen, animeime a crealos eu.

Ao principio eran xogos aos que xogabamos nós na casa, pero pasado o tempo vimos que igual podían ser in-

teresas para outras persoas e sacámolos ao público. Dende o primeiro momento que saíron á rúa a reacción de familias, profesorado, terapeutas, residencias da terceira idade... foi espectacular e iso animoume a seguir creando.

Ademais, eu teño moita curiosidade por un mundo de temas e intento plasmar iso nos xogos. En Brazolinda hai xogos de matemáticas, de léxico, de expresión oral, de mitoloxía, de habilidade... e están pensados para que xoguen xuntos grandes e pequenos, creando así un vínculo na familia moi fermoso e necesario.

Por que xogos e en galego?

Os xogos están en galego porque ese é o meu idioma e nunca se me ocorreu facelos noutro que non fose o meu. Hai xente que me di que se os fixese en castelán chegaría máis lonxe, pero creo que non é cuestión de chegar máis lonxe senón de chegar a onde realmente fai falta. As familias galego-falantes teñen dereito a ter material en galego ao seu alcance, e axudar a criar no seu idioma é algo do que me sinto moi orgullosa. Ademais, se a través do xogo logramos que os castelánfalantes tamén practiquen o galego teremos parte do camiño andado.

Que metas te propós?

Eu non me propoño ningunha meta. Será porque estou afeita a traballar tranquila e ao meu ritmo, dende a sombra, a lume lento e sen grandes pretensións. A miña ilusión é seguir creando e que os xogos que faga sigan gustando. Teño moitas ideas na cabeza, pero crear un xogo leva moito tem-

Teño un departamento de calidade de excepción: os meus fillos, sobriños, irmáns, pais, a miña parella...

po, meses ou anos incluso. Cada pouco tempo saco xogos novos e, pasiño a pasiño, vou dando a coñecer o proxecto. E aínda que a difusión sexa lenta si que é certo que o entusiasmo co que a xente acolle estes xogos é tan grande que anima a seguir adiante.

Os principios son importantes. quen che axudou? Cales foron as principais dificultades?

Despois de ter uns cantos xogos creados na casa para xogar en familia, a primeira vez que saíron á luz foi nun mercado de artesanía que se celebraba no outono nun centro comercial diante da miña casa. Non tiña experiencia ningunha e, por non ter, non tiña nin nome.

Aquela feira facíase un sábado cada mes e o primeiro sábado non vendín nada. Eu vía que a xente reaccionaba ben ao ver os xogos, pero non os mercaban. Entón deime conta de que o problema non estaba nos xogos senón na maneira de amosalos e pedín permiso para poñer unhas mesas de xogo ao carón da mesa de venda o seguinte sábado. Esas mesas foron a clave, pois a xente podía probar os xogos, gozar en familia e, con esa experiencia, mercaban os xogos. Esas mesas de xogo continúan comigo a día de hoxe.

Ademais, teño un departamento de calidade de excepción que me aconsella e me axuda, formado polos meus fillos, sobriños, irmáns, pais, a miña parella... Sen eles isto non sería posible.

Como son as relacións coa educación escolar? E coa educación nos tempos libres, ludotecas...?

A miña relación cos centros educativos é excelente, porque ao igual que as familias agradecen ese tempo que pasan xogando xuntas, o profesorado precisa material didáctico máis alá dos libros

Ferrados de corazón

Brazolinda, o gozo de xogar en galego

de texto. Xogos en galego que, ademais, tratan tantos temas e que poden empregar nas clases de galego, de matemáticas, con alumnos con dificultades de aprendizaxe... Téñenos tanto nas aulas como nas bibliotecas dos centros en infantil, primaria e secundaria e tamén en centros de maiores, de psicoloxía, ludotecas...

Pois xa podes estar ben satisfeita dos logros conseguidos...

Eu síntome moi orgullosa do traballo feito e penso que fun quen de transmitirlle ao público o cariño co que deseño os xogos. Esa zona de xogo da que falaba antes é para min fundamental porque entro en contacto coa xente, vexo como xogan, cóntanme o que senten xogando... E ese trato é tan bonito que penso que imos polo camiño correcto.

Evidentemente non todo é tan bonito cando deixamos os xogos a un lado e pensamos na falta de axudas aos pequenos emprendedores, nos moitos gastos que se teñen e que penso que ás veces son inxustificables e todas esas cousas.

Pero eu intento tirar cara adiante e niso o boca a boca é moi importante.

Como encaras o futuro?

Seguir creando xogos e apostando por unha educación baseada no xogo. Nas mesas de xogo creamos o hábito do xogo nas familias, facendo que máis meniños e meniñas medren curiosos, espertos, coa mente activa.

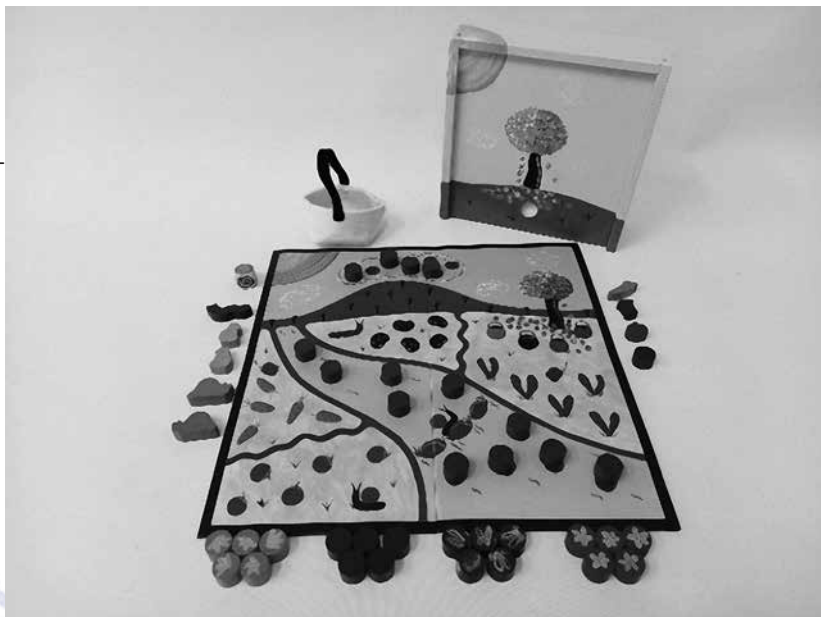
Para terminar?

Só quero agradecer a difusión que se fai do proxecto Brazolinda por parte de xente coma vós, pois eu soa non podo chegar a todos os recantos deste país. Grazas!!!

Sitio Web: www.brazolinda.com

Correo: brazolinda@brazolinda.com

Teléfono: 647 853 361

En Brazolinda hai xogos de expresión, de mitoloxía, de matemática, de habilidade... para xogaren xuntos grandes e pequenos

O noso taboleiro

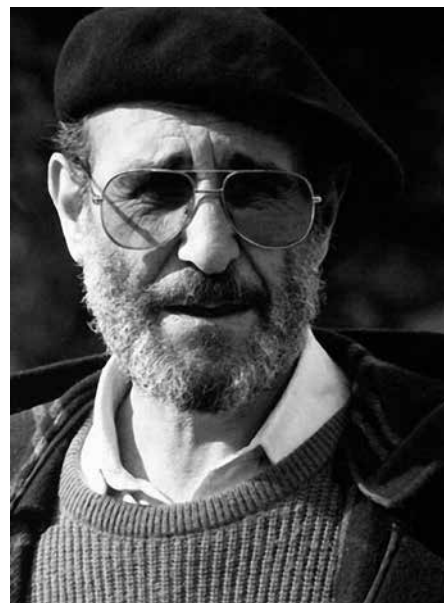
Festa do Lume 2022.

Mosteiro de Bergondo, 5 de febreiro Fe e rebeldía: A memoria Moncho Valcarce

Este 2022 retomamos a Festa do Lume no mosteiro de Bergondo, e facémolo -co permiso deste interminable virus- en conexión coa romaxe deste ano, que se celebrará en Culleredo. A Romaxe quere facer unha homenaxe á persoa excepcional de Moncho Valcarce, popularmente coñecido daquela como o crego das Encrobas. Moncho encarnou unha maneira de ser crente e crego desde a resistencia ao abuso, a carón dos que o gran capital consideraba uns “ninguéns”.

A data prevista para a Festa do Lume é a habitual: o primeiro sábado de febreiro, o día 5. Despois da Asemblea da Asociación, poderemos participar na xuntanza con mesa redonda de persoas que foron próximas de Moncho. A seguir -sempre cos condicionantes e as limitacións sanitarias que daquela existan- teremos o xantar compartido e a nosa celebración da Candeloria.

Ao longo da xornada faremos sitio para a presentación de dous libros de recente publicación: *Cuando Dios habla no solo en masculino*, de Carme Soto, e *Oda a Xesús Cristo*, de Xosé A. Miguélez.

O programa do día é como segue:

10.00 h	Acollida e café quentiño
10.30 h	Asemblea
12.15 h	Mesa redonda: Fe e rebeldía.
A memoria Moncho Valcarce
(os/as relatores están por determinar)
14.15 h	Xantar e sobremesa
16.00 h	Celebración da candeloria

Irimia tamén en...

IRIMIA.GAL

(a web da asociación e da revista)

Un país coma un mundo

Felipe Arias Vilas

De Agolada a Aciveiro

Propoñemos desta vez un percorrido que se pode iniciar desde varias zonas e que nos levará desde Agolada ata Aciveiro, ou viceversa, viaxando durante toda unha xornada polo interior da provincia de Pontevedra, ben pasando por Lalín, se imos desde o interior, ou ben por Cerdedo, se imos desde as Rías Baixas ou desde Santiago, e por zonas onde atoparemos sitios abondo para xantar.

Os pendellos de Agolada

A vila de Agolada xurdiu arredor da súa importante feira xa en época medieval, que nun principio parece ser que tiña lugar nas brañas do Farelo, pero que logo se trasladou ás terras de Agolada, onde se construíron os seus afamados Pendellos, moi interesantes -no seu día e pola súa propia función- desde o punto de vista económico, pero tamén patrimonial pola súa importancia etnográfica e antropolóxica.

Naceron como lugar de garda, refuxio e mesmo vivenda, tanto das persoas como de animais, que chegaban de puntos moi dispares o día anterior e pasaban a noite neles agardando pola feira do día seguinte. Os pendellos son construcións humildes, pero moi sólidas e que cumprían á perfección a función para a que foron deseñados. Podemos distinguir os pendellos expoñentes, cos mostradores de pedra para a exhibición a cuberto dos produtos do campo, dos pendellos que servían para xantar a resguardo da auga ou do sol. Nos días de feira cada quen levaba o polbo comprado nos caldeiros de cobre, fundamentalmente do Carballiño, e o xantar completábase coa carne ao caldeiro, o pan, os cachelos, viño, café e augardente de caña.

O interior dos pendellos era un pequeno recanto no que se albergaba ás veces unha lareira; o resto ocupábase coas mesas e bancos de madeira moi rudimentarios. Os casetos e pendellos de almacén ou para o gando deron

paso tamén, co paso do tempo, ás construcións que servían de pousada e albergue e os seus propietarios convertíanse en eventuais hostaleiros. Hai construcións mesmo de dous pisos, nos que na parte baixa durmían e gardábanse as bestas e no piso de arriba as persoas. Estas edificacións pertencían xeralmente ás familias de máis recursos económicos.

A data da construción inicial dos pendellos de Agolada pode situarse no s. XVII, pero non falta quen lle atribúe orixes medievais. O conxunto é hoxe Ben de Interese Cultural, como un espazo protexido e en período de recuperación, pois desde os anos 60 do s. XX sufrira a progresiva desaparición ou deturpación de moitos dos seus elementos; hoxe a maioría deles son de propiedade pública. En todo caso, seguen formando un conxunto patrimonial de moitos valores históricos,

arquitectónicos, antropolóxicos e sociais de raizame popular.

O Mosteiro de Aciveiro

Pasado Lalín, preto do Alto do Candán e case ao pé da estrada PO-534 que vai de Lalín a Pontevedra, por Cerdedo (ou ao revés), atópase o Mosteiro de Aciveiro, declarado monumento (hoxe Ben de Interese Cultural) xa en 1931. Érguese sobre o val do alto Lérez e o seu nome atribúese á abundante presenza, en tempos, de acivros.

Nunha inscrición dun dos muros que dá ao claustro das procesións leuse a data fundacional do 2 de febreiro de 1135, detallando que a comunidade inicial estivo integrada por doce frades bieitos, que en 1162 daría paso a un cenobio de monxes do Císter.

A igrexa ten un notable interese arquitectónico, xa que na súa estrutura

Pendellos de Agolada

non reflicte a sobriedade ornamental doutras igrexas cistercienses e parecen máis acusadas as influencias da escola do románico compostelán. De planta basilical, con tres naves e tres ábsidas, destaca a posición gradual destas, sendo pentagonal a ábsida maior e semicirculares as menores. As naves, coa central de maior altura, cóbrense con teitume de madeira que apoia nos muros que a separan das naves laterais. Cómpre salientar o chamado 'falso triforio' ou galería que se dispón sobre as bóvedas laterais, de presenza rara en Galicia, a non ser nas catedrais urbanas ou nas igrexas ourensás de Xunqueira de Ambía e Santa Mariña de Augas Santas. Os arcos desta galería elevada son de medio punto e arrancan de columnas con capiteis de ornamentación sinxela.

A fachada da igrexa foi refeita no s. XVIII e o retablo maior, atribuído a Miguel de Romai, reflicte a traza da maioría dos retablos dos cenobios reformados na etapa barroca, con dous corpos superpostos, divididos en treitos por columnas que enmarcan os nichos laterais e os ocos centrais.

O conxunto do mosteiro, abandonado e moi derramado despois da desamor-

Aciveiro, cabeceira da igrexa

Aciveiro logo da restauración hostaleira

Mosteiro de Aciveiro

tización do s. XIX, está hoxe reconvertido para usos hostaleiros, en xeral con certo respecto para os seus valores patrimoniais.

Para rematar a viaxe

Se quixeramos completar a nosa viaxe, podemos deternos, por exemplo, nun dos núcleos centrais da Terra de Montes, o de Cerdedo, coa súas interesante ermida e a ponte de Santo Antón, ou tamén parar na Eira de Pedre, onde hai un interesante conxunto de dezasete hórreos en bo estado de conservación e algúns restaurados, nun outeiro que ofrece boas vistas sobre a comarca, complementada coa vella ponte románica sobre o Lérez e a moi belida paraxe da carballeira de San Xusto ou da igrexa románica de Santa María de Sacos.

Xela Arias. *Poesía reunida* (1982-2004)

“Escribo en galego porque estou aquí e, desde logo, Galicia pertence, aínda, aos derrotados”, escribe a nosa Xela. E recorda ao poeta xigante Celso Emilio Ferreiro, o dos aceirados versos de ‘Deitado fronte ao mar’: “... eu fáloa porque si, porque me gusta e quero e dame a gana”.

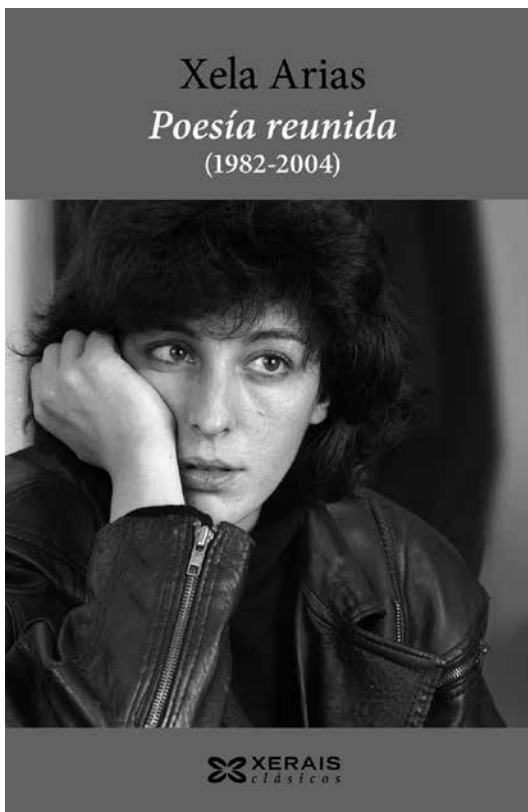
Descoñecida Xela Arias, que sempre se lembraba a si mesma escribindo, tan fiel ao dito latino *Nulla dies sine linea*. Nin un só día sen unha liña, sexa para un debuxo, para un conto, para un texto, para un verso. Eses textos e poemas reflicten a súa temperá querencia polo protagonismo feminino. Extraendo versos, xa en Vigo, dos pulsos da rúa: aquel referendo sobre a OTAN, a desgraza do Prestix, os crimes e criminais de guerra en Irak revelan a dimensión comprometida e rebelde da escritora. Os estudosos da súa obra din que é inclasificable e allea ao corsé das xeracións poéticas.

Dela aprendemos que os libros non son cadáveres nos andeis das bibliotecas, senón compañeiros de viaxe vivos, enriquecedores, imprescindibles. Que a poesía pode ser un acto de rebeldía colgada na parede nunha exposición, a carón de fotografías de desnudos da mesma Xela. Que os versos teñen a obriga de saír á rúa e non esmorecer refuxiados no exquisito silencio do lector.

Este libro de Xerais, *Poesía reunida*, éche unha ventá aberta á poesía desta escritora sen xeración, que se nos foi tan nova. Velaquí unha escolma dos seus libros *Denuncia do equilibrio*, *Tigres como cabalos* ou o fermoso diálogo entre versos e fotografías, *Darío a diario*, achegamento á terra fértil e inexplorada da maternidade, e *Intempériome*.

“Temos o deber moral de sermos intelixentes”, recorda Gregorio Luri no seu manifesto a prol da educación. E unha das portas desa educación esixente e luminosa éche a lectura. Desta volta, a poesía de Xela Arias. Temos que ler os seus versos, á “busca da vida poderosamente iluminada”. “Que non busca victorias... e non afoga en derrotas”. “Non me interesa falar de felicidade... Quero describir o que me ensinaron a ocultar”, di. “Para que os poetas hoxe?”, pregúntase a si mesma. “Para cuestionar a orde establecida, para entender o mundo, para entenderse a si mesma”, contesta.

Pasou o día, pasou a romaría oficial do Día das Letras Galegas 2021, dedicado a esta rapaciña de Sarria, a esta muller viguesa, a esta poeta galega, Xela Arias. Todo un pretexto e unha invitación a ler. A ler poesía. A ler en galego. Ler tamén como deber moral. Hai moitos versos, moitos poemas onde escoller. Por exemplo, nesta escolma de *Poesía reunida* (1982-2004), de Xela Arias.

Todo un pretexto
e unha invitación
a ler. A ler poesía.
A ler en galego.

O noso taboleiro

REFLEXIÓN E BALANCE DO ANO 2021

IRIMIA

Coordinadora Galega de Crentes

A coordinadora Galega de Crentes está formada por diferentes grupos de toda Galicia.

Este ano decidiu que en vez do Documento da Paz que outros anos ía incluído á parte, dentro da revista, prepararía un balance do ano 2021.

Queremos facelo porque, entre outras cousas, estase comprobando o importante que é deixar por escrito todo o que é bo para que as futuras xeracións teñan unha boa base para lograr que Outra Igrexa galega sexa posible!

Agradecemento

O ano 2021 despois dun ano 2020 de pandemia fixo que cuestionásemos moitas cousas do noso estilo de vida. Sentimos e celebramos o agradecemento tanto porque mantemos a fe e a esperanza nas pequenas comunidades como por considerarnos persoas privilexiadas especialmente nesta situación.

Experimentamos que os traballos que nos parecían prescindibles resultaron ser os máis importantes e fundamentais.

Tamén nos decatamos da importancia que ten a nosa relación con outras persoas para ir transformando a sociedade, a relixión, a política, a cultura... o mundo.

Vivimos as situacións individuais e familiares que o paso dos anos van marcando e acudimos cando alguén precisa de nós, acompañando e compartindo.

Agradecemos o apoio das novas tecnoloxías (zoom, skype, whatsapp...) que nos axudaron a mantermos en contacto.

Démonos de conta das consecuencias negativas que esta pandemia está tendo, sobre todo, para as persoas desempregadas, as excluídas e as inmigrantes; e tamén observamos como se agrandan cada día máis as desigualdades.

**A Coordinadora
une persoas
crentes, galegas,
orgullosas do que
son, que se senten
vivas facendo
camiño**

Comunicación entre nós

A Coordinadora une persoas crentes, galegas, orgullosas do que son, que se senten vivas facendo camiño; e está aberta a novas incorporacións.

Algunhas persoas seguen a filosofía das Comunidades Cristiás Populares (CCP) participando por internet nas asembleas, outras participan na IOAC-GALICIA e na HOAC a nivel estatal e algunhas outras en organizacións políticas.

Toda a Coordinadora colabora activamente en movementos sociais (ACAMPA, MODEPEN, loitas ecolóxicas, laborais...), en movementos relixiosos (Irimia, entre outros, en Galicia ou Redes Cristiás a nivel estatal).

Participación e compromiso

O balance é positivo porque grazas á vacina foron viables algúns encontros presenciais con certas limitacións: o encontro da Coordinadora en Santiago, a celebración presencial da Romaxe en Arzúa, o encontro de Encrucillada, a xuntanza da IOAC-GALICIA (IOAC-VIGO tamén recuperou o encontro presencial) ou a preparación das eucaristías dos domingos na parroquia do Cristo da Victoria.

O noso taboleiro

REFLEXIÓN E BALANCE DO ANO 2021

Esperanza

Todo isto é motivo de esperanza, de ánimo para continuar loitando polo proxecto humanizador de Deus. Este proxecto que considera prioritario o desenvolvemento integral de todas as persoas e dun xeito especial das persoas empobrecidas, marxinadas e excluídas.

A Coordinadora Galega de Crentes desexa que a experiencia desta pandemia sirva para ter máis sensibilidade coa fragilidade das persoas, para tomar conciencia da importancia da vida comunitaria e procurar unha nova relación entre todas e todos, que facilite un mundo menos individualista, menos egoísta, menos competitivo e menos violento; unhas relacións humanas que posibiliten unha sociedade máis igualitaria, solidaria e xusta, que permita vivir en Paz, que non impida o coidado da natureza, e que sexa máis partidaria de derrubar muros e tender pontes.

Futuro

A Coordinadora Galega de Crentes pensa convocar un encontro presencial, non multitudinario, en Santiago, no 2022, se é posible, para poñer en común as preocupacións e as solucións conseguidas desde o inicio da pandemia.

Sería conveniente para facer este encontro, que de cada comarca asistise unha representación (é posible vivir a fe en comunidades pequenas).

Colaboraron neste balance persoas pertencentes á Vangarda Obreira da Coruña, á IOAC de Vigo, á parroquia do Cristo da Victoria e os grupos dispersos, o de Santiago e o de Oleiros.

Agradecemos a *Irimia* ser o pegamento que une a estes e outros colectivos cos que nos sentimos profundamente identificados e implicados.

Oxalá que este balance sexa enriquecido por outras comunidades, parroquias ou outros grupos dispersos.

Contacto: josechobarca@gmail.com

A Coordinadora Galega de Crentes desexa que a experiencia desta pandemia sirva para ter máis sensibilidade coa fragilidade das persoas, para tomar conciencia da importancia da vida comunitaria

Edita: Asociación A. IRIMIA - Dende setembro de 1981

Mesa de redacción: Daniel López Munoz, Luis Gómez Aldegunde, Pedro Pedrouzo Devesa, Rubén Rivas Vidal, Lidia Campos Chan, Lines Salgado Iglesias, José Antonio Martínez. Tlf. 986 10 49 45.

Colaboradores: Victorino Pérez Prieto, Manolo Regal, Alfonso Blanco Torrado, Xosé Lois Vilari, Marta Sopeña, Tareixa Ledo Regal, Xabier Blanco, Valentina Formoso Gosende, Antonio Pinto Antón, Carmen Soto, Rubén Aramburu Molet, Marisa Vidal, Xan Guillén, Christina Moreira, Carlos Vázquez G., Teresa Souto Loira, Josecho de la Torre Culler, Lucía Santiago Díaz, Baldomero Iglesias Dobbarrio (Mero), Lois Ferradás, Xaquín Campo Freire, Nieves Espiñeira Medín, Francisco Almuíña, Alfonso Mascuñana, Antón Laxe, Ramón Díaz Raña, Olga Álvarez, Bea Cedrón, J.M. Barca López, Felipe Arias Vilas, Tino Santiago e Clara Balleas Vidal.

Corrección lingüística: Lidia Campos Chan, Luis Aldegunde.

Recepción de artigos e colaboracións en: asociacionirimia@gmail.com

Subscripcións: Apdo. 296 - 15704 Santiago de Compostela.

Telf.: 615 464 095 / irimia@irimia.gal

Ordinaria: 30 Euros, de Apoio: 45 Euros. Cota de socio: 3 Euros.

Para asuntos da asociación non relacionados coa revista:

irimia@irimia.gal

Conta: Fiare Banca Etica

ES10 1550 0001 2500 0078 9628

Depósito Legal: C-1417-81

Tirada: 650 exemplares

Deseño e maquetación: TallerDD (Riveiro)

ISSN: 2172-9182

Imprime: TÓRCULO Artes Gráficas

Distribúe: IMPACTA

Edición electrónica: <http://irimia.gal>

Feito en papel reciclado

Actividade subvencionada pola

Deputación DA CORUÑA

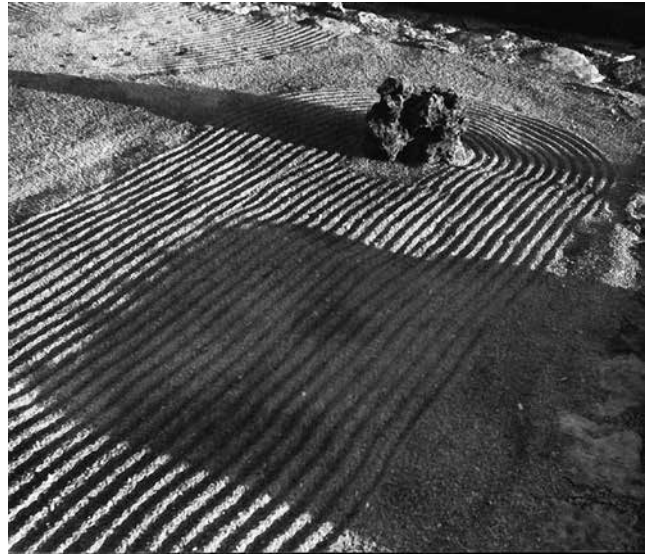
“A fin dun ano -e o comezo de outro- adoita se converter nun momento en que a conciencia da nosa condición temporal aflora con particular viveza. O hábito dos balances do ano concluído e das previsións e dos bos propósitos para o que se inicia constitúe un inesquivable topos da nosa cultura”, escribe Ramón Cao Martínez en *Ocultarse en una hoguera*. Thomas Merton a través dos seus diarios, Eurisaces Editora, 2015.

Que mellor, para achegármonos a este cambio de ano, que aproveitar os diarios deste home, monxe, trapense, escritor, místico, mais sempre unha persoa cargada de esperanza.

Aquí está o novo ano. Intentei dicirme a min mesmo: un ano de terrores, mais fóra vai sol. Ben pode ser exactamente igual: son un pésimo profeta, o peor de todos os profetas: teño a certeza que as profecías, do mesmo xeito que as matemáticas e a milicia, é algo para o que non estou dotado.

Diarios, 2 de xaneiro de 1941 (en plena Segunda Guerra Mundial).

Fóra vai sol.

“Entrei no novo e santo ano coa sensación de que de algunha forma, secretamente, me foi concedida unha nova vida e unha nova esperanza - ou un regreso da vella vida e esperanza que acostumaba ter. A vida contemplativa vólvese terriblemente magra e seca de pasarmos varios días de cada vez sen pensar explicitamente na Paixón de Cristo. Non me refiro, necesariamente, á meditación, mais, cando menos, a asistir com amor e humildade a Cristo na Cruz. Pois a Súa Cruz é a fonte de toda a nosa vida, e sen ela a oración seca e todo morre.

Un santo non é tanto unha persoa que se decata que posúe virtudes e santidad, mais unha persoa que é esmagada pola santidad de Deus. Deus é santidad. E, por tanto, as cousas son santas na medida en que partillan Quen El é. Todas as criaturas son santas na medida en que partillan do Seu ser, mais nós somos chamados a ser santas dun xeito moi superior - partillando de algún xeito a Súa transcendencia e elevándose por riba do nivel de todo o que non é Deus. A soidade non se atopa tanto en ollar para fóra dos límites da súa morada, mais si en permanecer dentro dela. A soidade non é algo que se deba esperar no futuro. Pola contra, é un profundamento do presente, e agás que se procure a soidade no presente, nunca a encontrará. “

Diarios, 2-3 de xaneiro de 1950.

Falando da lingua

Lidia e Valentina

Apaga a luz, Mariluz, apaga a luz!

E... a cantas andamos? A que estamos? A primeiros de xaneiro!!! Rematou o 21 e vaia o demo con el! Aínda que, en fin, seica detrás virá quen bo te fará..., así que imos deixar o conto así... Imos recibir este 22 cos brazos abertos, moita ilusión e boas intencións!

Din que é bo empezar o ano con todo limpo. Limpar, no estrito sentido da palabra, quere dicir "Deixar libre de manchas ou sucidade algo ou alguén". Tanto limpamos cuartos, armarios, caixóns, roupa, montes ou leiras. Aínda que cando limpamos toxo, silvas ou fieitos, para ser máis precisas, rozamos. Ollo, que non se *desbroza en galego! Rozar é unha palabra que se está a perder entre a xente máis nova, tanto neste significado de limpar leiras e montes, coma nos outros que ten, porque pode "pasar a pelota rozándolle a alguén, pero non o bate" e pode ser que "alguén agora non se roce con un familiar porque se enfadou".

E volvendo ao tema de limpar, aproveitamos para dicir que en galego non se emprega o pronome reflexivo cando é referido a unha parte de un,

isto é, temos que dicir "Limpamos as mans" e non "limpámonos as mans", "lavamos a cara" e non "*lavámonos a cara". Xa, xa..., xa sabemos que isto o contamos moitas veces, pero é que o seguimos oíndo moito e, polo menos, que non sexa da boca de irimegos e irimegas. Lembrade: "Lavámonos" só o podemos dicir se nos referimos a nós mesmas, enteiriñas, pero se lavamos unha parte (mans, pés, boca, roupa...), non podemos poñer o pronome "nos". Se nos centramos no tema de "lavar a roupa", teríamos que recuperar termos coma "lavadoiro" (que non *lavadero) e, xa postos, igual ata deberían rehabilitar algúns máis, porque co disparado que está o prezo da luz, de continuar

así, aínda vai haber que ir a eles, polo menos para algunha "lavadela", a que se lle pasa á roupa que non ten moita "roña" ou "cotra" ou "lorda" ou "rela" (segundo de onde sexades...). Poñer a lavadora ou o lavalouza move o contador da luz moi axiña e algo teremos que comezar aforrando porque, como di a sabedoría popular: "Un peso gáñao calquera, o caso é ter conta del"; ademais, "A pouca ganancia nunca empeña"; con todo, xa sabedes aquilo de "Moito se aforra por non ter, e moito se gasta polo haber" e tamén "Para un bo aforrador nunca faltou un bo gastador"... Volvemos falar para a Candelaria, esta de pendentes de se ri ou chora...

O fachineiro da pica campestre

Xa nos chegou o AVE coa puntualidade coa que se adoitan atender estas cousas do noso país e con el as campañas que o publicitan. Non é difícil imaxinar o momento no que entre as conspicuas mentes do departamento de márketing de Renfe sentiron xurdir a idea definitiva: "E se facemos o xogo de palabras entre o Ave e as aves de Galicia? E de aí xorde esa gran declaración: *En Galicia habita la bisbita campestre y el cormorán moñudo*. Por suposto, a ninguén se lle ocorreu pensar en que aquí habitan a pica campestre e o corvo mariño cristado. Pero claro, quen ía querer comprar un billete vendido en galego? É inevitable pensar naquelas palabras de Cunqueiro: **"Louvado sexa Deus tamén por terme dado o don da fala. Por terme ensinado a dicir "rula" e "abidueira" e "dorna" e "ponte" e "fonte", e entón eu sabendo estas palabras era verdadeiramente dono da rula e da abidueira e da dorna e da ponte e da fonte"**. Para sermos donos da pica e para sabermos realmente que aves habitan en Galicia, mellor ca o Adif é a *Guía das Aves de Galicia* de X.M. Penas Patiño e Carlos Pedreira, con ilustracións de Calros Silvar.